

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT
INSTITUTINING FARG'ONA MINTAQAVIY FILIALI

PEDAGOGIKADA
ILMIY
IZLANISHLAR

ISSN 2992-9237

ILMIY JURNAL

2-TO'PLAM 1-SON
MART 2024

QQ'QON

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON DAVLAT SAN’AT VA MADANIYAT INSTITUTINING
FARG‘ONA MINTAQAVIY FILIALI

PEDAGOGIKADA ILMIY IZLANISHLAR

ISSN 2992-9237

ILMIY JURNAL

VOLUME 2 ISSUE 1 / MART 2024

QO‘QON

Editor in chief

Gapurov Mirmuxsin Kamoldinovich

Associated Professor

Executive Secretary

Turgunbaev Rashid Muxtorovich

Corrector

Asqarova Munajat Husanovna

Editorial board

Z.Kholmatova

Namangan State University, Doctor of

Philosophy in Pedagogical Sciences

I.Kirgizov

Candidate of Pedagogical Sciences, Fergana

State University

M.Bashmanov

Fergana Regional Branch of Uzbekistan State

Institute of Arts and Culture, Candidate of

Pedagogical Sciences, Associate Professor

I.Habibjonov

Fergana Regional Branch of Uzbekistan State

Institute of Arts and Culture, Doctor of

Philosophy in Philology (PhD)

B.Shamsiddinov

Kokand State Pedagogical Institute, Doctor of

Philosophy (PhD)

E.Qabilova

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

M.Umarova

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

A.Ziyayev

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

M.Khushnazarova

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

A.Sattarov

Fergana regional branch of Uzbekistan State

Institute of Arts and Culture

B.Kadirov

Kokand State Pedagogical Institute, Doctor of

Philosophy (PhD)

Z.Ernazarov

Kokand State Pedagogical Institute, Doctor of

Biological Sciences (PhD)

Bosh muharrir

G'apurov Mirmuxsin Kamoldinovich

Dotsent

Mas'ul kotib

Turg'unboev Rashid Muxtorovich

Musahhix

Asqarova Munajat Husanovna

Tahririyat

Z.Xolmatova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

I.Kirgizov

Farg'ona davlat universiteti, Pedagogika

fanlari nomzodi

X.Usmonova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

instituti Farg'ona viloyat filiali, Pedagogika

fanlari nomzodi, Dotsent

I.Habibjonov

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

instituti Farg'ona viloyat filiali, Filologiya

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

B.Shamsiddinov

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Falsafa

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

E.Qobilova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

M.Umarova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

A.Ziyayev

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

M.Xushnazarova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

A.Sattarov

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

institutining Farg'ona mintaqaviy filiali

B.Qodirov

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Falsafa

fanlari bo'yicha falsafa doktori

Z.Ernazarov

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Biologiya

fanlari bo'yicha falsafa doktori

Ta'sischi

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

institutining Farg'ona mintaqaviy filiali

TABLE OF CONTENTS / MUNDARIJA

1.	Nozimaxon Ahmedova, M.M.Qurbonova MUSIQA MAKTABLARIDA DUTOR SINFI UCHUN YARATILGAN O‘QUV ADABIYOTLAR TAHLILI	5
2.	Barhayotjon Sobirjonovich Qodirov YANGI O‘ZBEKISTONDA TA‘LIM KLASTERINING NAZARIY ASOSLARI	9
3.	Azizbek Taslimboyev, Umidaxon Boltaboyeva BARKAMOL AVLODNI AQLIY, AXLOQIY, JISMONIY VA ESTETIK TARBIYALASHDA BOLALAR O‘YINLARINING AHAMIYATI	13
4.	Sultonov Dostonbek, R.Zununov BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MUSIQA FANINI O‘QITISH METODIKASI	17
5.	Roziyabonu Abdusalom kizi Khasanboyeva, Otabek Rustambek oglu Anvarov THE HEART OF A WORK OF ART IS THE ENVIRONMENT	21
6.	E.Qobilova MUSIQA ONG VA HISLAR O‘RTASIDAGI VOSITACHIDIR	28
7.	Sug‘diyona Nodirbek qizi Valijonovna, R.Utaganov KICHIK YOSHDAGI BOLALAR BILAN RAQS MASHG‘ULOTLARI OLIB BORISHNING ENG MUHIM TARTIB VA TALABLARI	32

YANGI O‘ZBEKISTONDA TA’LIM KLASTERINING NAZARIY ASOSLARI

Barhayotjon Sobirjonovich Qodirov
barxayot_qodirov@mail.ru
Kokand State Pedagogical Institute

Annotatsiya: Ta’lim klasteri integratsiya va innovatsion jarayonlar bilan birgalikda sodir bo‘ladigan, ta’limdagi uzviylik va uzluksizlikni, ta’lim sub’ektlarining o‘zaro yagona tizimni hosil qilishi va tizimning nuqsonsiz ishlashini ta’minlashga xizmat qiladigan hodisadir. Eng muhimi, klaster tizimiga birlashgan har bir sub’ekt manfaatdor ekanligi, subyektlar faoliyatini o‘zaro baholash tizimining mavjudligi ta’lim samaradorligini ta’minlashda katta ahamiyatga egadir.

Kalit so‘zlar: ta’lim, klaster, tizim, integratsiya va innovatsion, subyekt, inavatsiya, integratsion, ta’lim transformatsiyasi

THEORETICAL FOUNDATIONS OF EDUCATIONAL CLUSTER IN NEW UZBEKISTAN

Barhayotjon Sobirjonovich Kadirov
barkhayot_qodirov@mail.ru
Kokand State Pedagogical Institute

Abstract: Educational cluster is a phenomenon that takes place together with integration and investment and innovation processes, helps to ensure the integrity and continuity of education, the creation of a unified system of educational subjects and the flawless functioning of system.

Keywords: education, cluster, system, integration and innovational, subject, subjects, innovation, integrity, transformation of education

M.Porter klaster uchta yo‘l orqali ta’sir qiladi, deb hisoblaydi: «klaster undagi kompaniyalarning mahsuldorligini oshiradi; innovatsiyalarni yaratadi; yangi biznes shakllanishini qo‘llab-quvvatlaydi».

Iqtisodiy adabiyotlarda klaster tushunchasining uchta keng tarqalgan ta’rifi mavjud:

1) ilmiy tashkilotlarga biriktirilgan turdosh tarmoqlar ichidagi iqtisodiy faollikning hudud jihatdan chegaralangan ko‘rinishi;

2) vertikal ishlab chiqarish zanjirlari, tor doiradagi sohalar bo‘lib, ulardagi ishlab chiqarish jarayonining o‘zaro bir-birini to‘ldiruvchi bosqichlari klasterning yadrosini yaratadi;

3) yuqori agregatsiyaga ega bo'lgan sanoat tarmoqlari (kimyoviy klaster, agrosanoat klasteri).

Klasterning o'ziga xos xususiyatiki shundaki, «unda maqsadli tadbirkorlik faoliyati shakllanadi hamda unga kiruvchi har bir element yakuniy mahsulotni ishlab chiqarish zanjirida ishtirok etadi».

Shuningdek, klaster tushunchasini quyidagicha ta'riflash mumkin: «pedagogik ta'lim klasteri - muayyan geografik hududning raqobatbardosh pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish maqsadida bir-biri bilan uzviy aloqadagi teng huquqli alohida subyektlarning, texnologiyalarning va inson resurslarining integratsiyalashuvini kuchaytiruvchi mexanizmdir».

Klaster usuli inson faoliyatining turli yo'nalishlarini birlashtiradigan umumiy belgi sifatida qaraladi.

Rus olimi L.Bespalovning fikricha, klaster bu tuzilish demakdir. Ya'ni bir necha qismlardan iborat bo'lgan, mustaqil ishlaydigan, tarkibiy qismlari ishlaymay qolgan taqdirda to'liq funktsional ko'rsatkichlarini saqlab qoladigan tuzilma hisoblanadi.

S.Moxnacheva va E.Moxnacheva klasterning o'ziga xos xususiyatlari, integratsiya shakllarini quyidagicha ta'riflaydilar: klasterga kiritilgan mavzular geografik joylashuvi bilan bog'langan; ta'lim, uni mintaqa iqtisodiyotining o'ziga xos ehtiyojlariga, uning innovatsion yo'nalishiga moslashtirishni talab qiladi. Klasterning ajralib turadigan muhim xususiyati uning innovatsion yo'nalishga ega ekanligida hisoblanadi.

Ta'lim klasterida avtonom muassasa maqomiga ega bo'lgan ta'lim muassasalari o'quv jarayoni bazaviy korxonalar bilan muvofiqlashtiriladi.

O.E.Yavorskiy ta'lim tizimida klaster sifatida o'zaro bog'langan sanoat va sanoat korxonalarini bilan sheriklik asosida birlashtirilgan kasb-hunar ta'limi muassasalari majmuini ham ko'rsatib o'tadi. Ta'lim klasterining o'ziga xos xususiyatlari esa turli darajadagi kasb-hunar ta'limi darajasiga ega bo'lgan mutaxassislarini shakllantirish uchun sharoit yaratish, yuqori malakali kasblar obro'sini ko'tarish va ta'limni fan va ishlab chiqarish bilan birlashtirish ekanligini ta'kidlaydi.

Shu o'rinda mamlakatimizda pedagogik ta'lim innovatsion klasterining ilmiy-nazariy asoslari bo'yicha samarali ilmiy izlanish olib borgan pedagogika fanlari doktori U.N.Xo'jamqulov tomonidan pedagogik ta'lim innovatsion klasterining tabiiy aloqadorlik; uzviylik va uzluksizlik; izchillik tamoyili; vorisiylik; zamonaviylik; yo'naltirilganlik; maqsadning umumiyliigi tamoyili; o'zaro nazorat tamoyillari sanab o'tilgan. Darhaqiqat, pedagogik ta'lim innovatsion klasterining ahamiyati sohalar bo'yicha quyidagicha tasniflanadi, ya'ni iqtisodiy sohada samarali ta'lim xizmatlari bozorini shakllantirish; ijtimoiy sohada pedagogik ta'lim muassasalari bitiruvchilarini ish bilan ta'minlash; marketing sohasida innovatsion ta'lim texnologiyalarini, ta'limi muassasalarining o'quv-tarbiyaviy ishlarida yangi imkoniyatlarni ommalashtirish;

huquqiy sohada klaster doirasida o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yishning, shuningdek, ta'lim muassasalarini boshqarishning yangi shakllariga o'tish bilan bog'liq me'yoriy-huquqiy asoslarni yaratish; pedagogika sohasida uzluksiz ta'lim tizimida pedagog kadrlarni tayyorlashni hamkorlikda loyihalash sohalarida ko'zga tashlanadi.

O'zbekiston sharoitiga ta'lim klasterining kirib kelish jarayonini ko'rib chiqadigan bo'lsak, mamlakatimiz prezidentining 2020 yil 29 apreldagi PF-5987-son farmonida ta'lim klasterlarini yaratish sohada samaradorlikni ta'minlovchi omil sifatida belgilandi. Chirchiq davlat pedagogika instituti rektori G.I.Muhamedov tashabbusi bilan Respublikamiz miqyosida ilk bor tajriba sifatida ta'lim sohasiga ta'lim klasterini tatbiq etish ilgari surildi. Institutning 2019 yil 2-oktyabrdagi «Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri bo'yicha olib borilayotgan ishlarni takomillashtirish to'g'risida»gi 01-729-sonli buyrug'i asosida ta'lim yo'nalishlarining xususiyatidan kelib chiqib har bir yo'nalishlar kesimida loyihalar ishlab chiqildi va Chirchiq shahridagi maktabgacha ta'lim muassasalari va umumta'lim maktablarida «maktab-laboratoriya» tajriba-sinov ishlari yo'lga qo'yildi.

Institutda Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri ilmiy markazi faoliyat ko'rsatmoqda. Markaz maktab-laboratoriya tajriba-sinov ishlari faoliyatini nazorat qilish, ular faoliyatini tahlil qilish va to'g'ri yo'naltirib turish ishlarini amalga oshiradi. Institutdagi o'nlab professor-o'qituvchilar ta'lim klasteri bo'yicha samarali ilmiy-tadqiqot ishlarini olib bormoqdalar. Jumladan, G.I.Muhamedov, Sh.Q.Mardonov, U.N.Xodjamqulov, Sh.Botirova, X.Sultonov, S.Toshtemirova, Q.Mahmudov, D.Qarshiyeva, N.Koshanovalar tadqiqotlarida ta'lim klasteri pedagogikamizda integratsiya va uzluksizlik bilan bog'liq yangi innovatsion yo'nalish hamda uning amaliyotga tatbiq qilinishi pedagogik ta'limda raqobatbardosh kadrlar tayyorlash omili ekanligi muayyan darajada yoritilgan.

Professor U.N.Xodjamqulovning ilmiy tadqiqoti mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta'lim siyosatining ustuvor tamoyillariga tayangan holda pedagogik ta'lim innovatsion klasterining ilmiy-nazariy asoslarini takomillashtirishga bag'ishlangan. Shuningdek, «pedagogik ta'lim innovatsion klasteri milliy model hamda ta'lim muassasalarining klaster hamkorlik tamoyillari pedagogik ta'lim faoliyatiga qo'yilgan talablarga gorizontaal va vertikal integratsiya nuqtai nazaridan ustuvorlik berishi asosida ishlab chiqilgan».

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, ta'lim klasteri integratsiya va innovatsion jarayonlar bilan birgalikda sodir bo'ladigan, ta'limdagi uzviylik va uzluksizlikni, ta'lim sub'ektlarining o'zaro yagona tizimni hosil qilishi va tizimning nuqsonsiz ishlashini ta'minlashga xizmat qiladigan hodisadir. Eng muhimi, klaster tizimiga birlashgan har bir sub'ekt manfaatdor ekanligi, sub'ektlar faoliyatini o'zaro baholash tizimining mavjudligi ta'lim samaradorligini ta'minlashda katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Цихин Т.В. Кластерная теория экономического развития // Теория и практика управления, 2003. №5.
2. Rasulov T.S., Maxmasobirova N.O'. Innovatsion klasterlarni shakllantirishning Amerika qo'shma shtatlari tajribasi // Ekonomika i finansy (Uzbekistan), 2017. №7, B.18.
3. Muhamedov G', Hodjamqulov U. Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: ta'rif, tavsif va tasnif. Ilmiy risola. -T.: Universitet, 2019. -B. 9.
4. Беспалова Л. Что Такое Кластер? URL: <http://siok.rightside.ru/siok/> 2009-12-01-06-24-41.]
5. [Шамова Т.И. Кластерный подход к развитию образовательных систем // Взаимодействия образовательных учреждений и институтов социума в обеспечении эффективности, доступности и качества образования региона: Материалы 10 Международного образовательного форума (Белгород. 24-26 окт. 2006 г.): в 2 ч. / БелГУ, МПГУ, МАНПО; отв. ред. Т.М. Давыденко, Т.И. Шамова. Белгород: Издательство БелГУ, 2006. Ч. 1. -С.24
6. Болоний Г.Б., Лыскова В.Ю. Кластерный подход и его использование в научно-педагогических исследованиях.// ISSN 1810-0198 Вестник ТГУ, т.16, вып.1,2011.С-253]
7. Кодиров Б.С. Важность стратегии действий в инновационном развитии. ISJ Theoretical & Applied Science, 2021. 08 (100), -С.75-78.
8. Qodirov B.S. Theoretical and practical basis of innovative development of Uzbekistan European science review, Premier Publishing s.r.o. Vienna. 1-2 (8), 2021, - P.112-117.